

ODGOVORI NA KOMENTARE NVO GREEN HOME

Generalne napomene:

U uvodnim napomenama vezanim za formulaciju da je resorno Ministarstvo produžilo vrijeme trajanja javnih rasprava za planove upravljanje i na taj način, kako se navodi omogućilo javnosti da dostave mišljenja u pisanoj formi.

Nije tačna konstatacija da je to uradilo resorno Ministarstvo, iz razloga što isto nema tu vrstu nadležnosti. Odluku o produženju javnih rasprava, a radi postizanja transparentosti u procesu donošenja i usvajanja strateških dokumenata, donijelo je Javno preduzeće za nacionalne parkove uz prethodne konsultacije sa ministarstvom, a koje nam je za tu svrhu obezbijedilo svoj prostor za završne javne rasprave.

Druga konstatacija se odnosi na odsustvo predstavnika ministarstva, što je pitanje za ministarstvo, a ne JPNPCG.

Treća konstatacija se odnosi na činjenicu da su Planovi upravljanja pripremljeni 2020.godine. Zašto se kasnilo sa usvajanjem istih na Vladi je, takođe pitanje za Ministarstvo. U jednoj iteraciji dolazilo do određenih korekcija u planovima, a na sugestije ministarstva i isti su ministarstvu prosljeđeni krajem marta t.g. Takođe, napominjemo da je Nacrte planova upravljanja (2021-2025) za sve nacionalne parkove usvojio Upravni odbor JPNPCG na sjednici održanoj 29.10.2020. godine, što implicira da su isti u tom trenutku bili prihvatljivi kao dokumenti.

Opšti komentari

Tačno je da je shodno Zakonu Javno preduzeće trebalo biti transformisano. Međutim zbog osjetljivosti forme njegove transformacije u privredno društvo (a što ne postoji kao primjer u uporednoj praksi zaštićenih područja u regiji i zemljama EU i dalje nema saglasnosti u vezi transformacije. Stoga se to pitanje više puta odlagalo i angažovani su i eksperti sa Ekonomskog fakulteta u Podgorici kako bi se našao najbolji mogući način za očuvanje javnog interesa. Većinsko raspoloženje javnosti je, da transformacija JPNPCG u neki od oblika privrednog društva može ozbiljno ugroziti ostvarivanje javne funkcije i ozbiljno narušiti imidž nacionalnih parkova.

Takođe, Planovi upravljanja nemaju funkciju bavljenja upravljačkim modelima, niti se to pitanje rješava ovim planskim dokumentima.

Na konstataciju da su prethodne dvije godine (uključujući i 2022.) od strane Ministarstva usvojeni godišnji Programi upravljanja, slažemo se da je tu situacija prilično nejasna, posebno imajući u vidu da Vlada prethodno nije usvojila petogodišnje planove upravljanja kao osnovu za izradu godišnjih programa. Ipak, vjerujemo da ćemo se složiti da aktivnosti nismo mogli sprovoditi na drugačiji način, pa je u datom momentu jedino praktično rješenje bilo izrada godišnjih Programa upravljanja na osnovu kojih smo sprovodili aktivnosti na zaštiti i održivom upravljanju nacionalnim parkovima.

Na konstataciju da se za određene trendove, a za predmetne planove trebaju uzeti i podaci iz 2021 i 2022.godine i da se isti moraju uskladiti i inovirati, a uključujući poslednje dvije godine, mišljenja smo da to nije ni moguće, a niti potrebno s obzirom na činjenicu da su se Planovi radili tokom 2020.godine kada se u pripremi istih analizira prethodni planski period.

NP SKADARSKO JEZERO

1. Strana 22. Tabela 3. „Ulov sada“

Komentar: Kako je formirana cifra? Potrebno je u opisu tabele objasniti porijeklo podataka, kao i godinu koja je uzeta za procjenu.

ODGOVOR: Komentar se usvaja. Plan će biti dopunjen u skladu sa komentarom. Kolona u kojoj se procjenjuje ulov nastala je na osnovu procjene ribarskog napora i ulova srazmjerno prodatim dozvolama. Podatak nije zasnovan na evidenciji ulova jer se ista ne sprovodi.

2. Strana 31. Pasus 2.2.3. Socio-ekonomske odlike „U narednom periodu potrebno je pospješiti buduća demografska i socijalna kretanja i zaustaviti negativne migracione tokove.“

Komentar: Kako je planirano realizovanje ovih radnji?

ODGOVOR: Ovo je dato kao sugestija. Svakako JPNPCG nema ingerencije po tom pitanju.

3. Strana 31. Podnaslov 2.2.3. Socio-ekonomske odlike “Ekonomski i privredni razvoj ovog područja bio je dosta usporen i kretao se ispod državnog prosjeka, ali je poslednjih znatno uvećan broj turista, a samim tim i prihodi lokalnog stanovništva.”

Komentar: Kako u ovom dijelu Plana, tako i u drugim gdje se pominje veliki broj turista koji je posjetio ili će posjetiti park, potrebno je obrazložiti da to takođe predstavlja i veliki ekološki pritisak na park. Dodatno, nedostaje riječ "godina" u rečenici.

ODGOVOR: Komentar se usvaja i Plan će biti dopunjen u skladu sa komentarom.

4. Strana 31. Podnaslov 2.2.4. Stanovništvo, demografija i naselja „Vrlo je izvjesno da će rezultati sledećeg popisa koji se očekuje 2021. godine pokazati dalji pad u manjim i razućenim selima Riječke nahije.“

Komentar: Tvrdnje vezano za popis koji svakako nije ni urađen 2021. nisu reprezentativne.

ODGOVOR: Podaci demografskih tokova koje prati Monstat ukazuju da se broj učenika u pojednim školama drastično smanjuje, da su domaćinstva pretežno starije starosne strukture, tako da je vrlo lako izvući generalni zaključak o negativnim migratornim tokovima, a što je determinisao i Plan upravljanja za NP Skadarsko jezero.

5. Strana 31. Podnaslov 2.2.5. Privredne i društvene djelatnosti „Ribarstvo se odvija kroz formu kontrolisanog privrednog i sportskog ribolova.“

Komentar: Kada se govori o ribolovu, potrebno je pomenuti problem krivolova sa kojim se konstantno suočavamo, te tvrdnja da je ribolov kontrolisan ne stoji.

ODGOVOR: Komentar se odbija. Dio koji se odnosi na krivolov i nelegalni izlov ribe, kao i kontrolisani ribolov predmet je Izvještaja o radu koji se svake godine dostavlja nadležnom Ministarstvu, tako da to pitanje Plan upravljanja ne može da tretira na bilo koji način.

6. Strana 34. Podnaslov 2.2.7. Turistička infrastruktura „U Parku su postojale tri osmatračnice za posmatranje ptica i to na Stanaju, Pjescima i Radušu, od kojih je u funkciji osmatračnica Stanaj.“

Komentar: Planirati osposobljavanje preostale dvije

ODGOVOR: Komentar se usvaja i plan će biti dopunjen u skladu sa komentarom.

7. Strana 36. Podnaslov 2.3.1. Saradnja sa domaćim organizacijama i lokalnim zajednicama „U saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja obezbijeđene su termalne kamere sa ciljem efikasnije kontrole prostora parka“

Komentar: Objasniti probleme sa upotrebom termalnih kamera odnosno činjenicu da su u kvaru.

ODGOVOR: Komentar se odbija, detaljna analiza po ovom pitanju će se dati u godišnjem izvještaju za 2022 godinu, nikako ne može biti sadržana u Planu koji je rađen u toku 2020 godine.

8. Strana 41. Podnaslov 2.5.3. Fizička zaštita “U proteklom petogodišnjem periodu unaprijeđena je saradnja sa pripadnicima Uprave policije, što je rezultiralo koordinacijom zajedničkih akcija na prostoru Parka, a iz čega je ostvaren povećan broj procesuiranih lica zatečenih u izvršenju nelegalnih aktivnosti, kao i povećan broj privremeno oduzetih sredstava i alata za vršenje izlova ribe.“

Komentar: Koji je broj procesuiranih lica? Da li su kazne sprovedene do kraja, odnosno jesu li dale rezultat kada je riječ o nelegalnim aktivnostima? Pojasniti

ODGOVOR: Komentar se odbija, detaljna analiza po ovom pitanju je data u godišnjim izvještajima za period od 2015 do 2020 godine.

9. Strana 41. Podnaslov 2.5.3. Fizička zaštita “U ostvarivanju zaštite prostora, još uvijek su prisutne neke poteškoće i otežavajuće okolnosti koje utiču na kvalitet fizičke zaštite: - nedovoljan broj nadzornika za vršenje poslova zaštite“

Komentar: U poslovima fizičke zaštite prostora trebaju se koristiti dronovi

ODGOVOR: Komentar se odbija. Cijeneći značaj dronova i njihovu ulogu u otkrivanju svih oblika devastacije prostora, njihova upotreba je ograničena iz razloga što je Skadarsko jezero vazдушna ruta ukrštanja avio linija, pa je za korišćenje istih potrebna dozvola Agencije za civilno vazduholovstvo, tako da je upotreba istih ograničenog dometa.

10. Strana 42. Podnaslov 2.5.4. Stručna zaštita „Takođe mjere konzervacije koje su implementirane na pelikanu, nekada veoma ugroženoj vrsti koja je bila na granici opstanka, dala je izuzetne rezultate u povećanju trenda populacije.“

Komentar: Radi se o starim podaci. Stanje 2022. se znatno izmijenilo, pad populacije usled krivolova i ometanja staništa pelikana, kao i ptičjeg gripa. Potrebno izmijeniti/dodati trenutno stanje.

ODGOVOR: Komentar se odbija, detaljna analiza po ovom pitanju će se dati u godišnjem izvještaju za 2022 godinu. Imajući u vidu činjenicu da je dokument rađen u toku 2020 godine, ovo nije moglo nikako biti sadržano u dokumentu.

11. Strana 48. Podnaslov 2.6.1. Monitoring i istraživanja flore i vegetacije - Ubiranje ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva u komercijalne svrhe „Nemogućnost mapiranja staništa koja su pod pritiskom sakupljanja, jer radeći službenu zabilješku nadzornici bilježe lokalni naziv ili ime šireg područja za lokalitet na kojem je lice zatečeno u nelegalnoj radnji. Mape korišćene u radu na Google-Eath i u GIS-u, ne prepoznaju lokalne nazive područja. Za obezbjeđivanje preciznih podataka, neophodno je nadzornicima obezbijediti uređaja sa GPS koordinatama.“

Komentar: Svaki pametni telefon može zabilježiti koordinate određene lokacije.

ODGOVOR: Ovaj komentar doživljavamo kao konstataciju koja je neosporna. Suština je da je nadzornicima neophodno obezbijediti što bolje uslove, pa i tehničke, u poslovima nadgledanja i kontrole nelegalnih radnji na području NP.

12. Strana 49. Podnaslov 2.6.1. Monitoring i istraživanja flore i vegetacije – Monitoring šumskih ekosistema, Tabela 16: defolijacija kruna drveća „Analizom i obradom prikupljenih podataka na ukupno posmatranih 48 stabala, iako se radi o relativno malom uzorku, izvršena je kategorizacija oštećenja prema uzročniku i obimu.“

Komentar: Podaci ne mogu biti reprezentativni kada se radi o tako malom uzorku, što bi značilo da monitoring treba ponoviti u sledećem ciklusu.

ODGOVOR: Ogladne površine su izabrane po kvadratnoj mreži 1x1 km. Zatim, površina od oko 500 ha je područje jedine kompaktne šume u NP Skadarsko jezero - Manastirska tapija. Rasprostranjenost i položaj bioindikacijskih tačaka ne možemo birati i ne možemo mijenjati zbog sertifikovanosti uzorka i rezultata. Ovo je jedan od monitoringa, a realizovan je na nivou svih parkova i sprovodi se, zavisno od vrste šuma, na godišnjem, petogodišnjem i desetogodišnjem nivou. Za ovaj monitoring je urađena posebna studija 2018. godine.

13. Strana 55. Podnaslov 2.7.1. Uticaj na životnu sredinu „U narednom planskom periodu JPNPCG će sprovoditi aktivnosti na umanjenju uticaja posjetilaca, kroz istraživanje i određivanje prihvatnih kapaciteta najposjećenijih lokaliteta, a na osnovu dobijenih rezultata pratiće se i regulisati broj posjetilaca, odrediti maksimalan broj brodova za organizovani prevoz turista i odrediti vremenski periodi prisustva brodova na jezeru.

Komentar: Na koji način će se regulisati sve navedeno, ko? Navedene aktivnosti nisu planirane u planu.

ODGOVOR: Komentar se ne usvaja. Aktivnost je planirana Planom upravljanje. Aktivnost 4.3.3. *Istražiti i odrediti prihvatne kapacitete pojedinih najposjećenijih lokaliteta u skladu sa smjericama zaštite prirode, pratiti i regulisati broj posjetilaca, podrazumjeva angažovanje stručnog lica koji će izraditi Studiju prihvatnih kapaciteta pojedinih najposjećenijih lokaliteta u skladu sa smjericama zaštite prirode, a na osnovu koje će se pratiti i regulisati broj posjetilaca, maksimalan broj brodova za organizovan prevoz turista te vremenski period prisustva brodova na jezeru.*

14. Strana 56. Podnaslov 2.7.2. Stanje biodiverziteta „Prilagođavanje i ublažavanje uticaja klimatskih promjena na šumske ekosisteme, unapređivanje zdravstvenog stanja, rast njihovih ekoloških vrijednosti i doprinos socijalnim prilikama, realizuje se preduzimanjem različitih mjera: - Praćenje značajnih šumskih vrsta koje odlikuju ovaj Park, kao i vrsta koje imaju poseban diverzitetski značaj - šume lovora na ostrvima Skadarskog jezera i šume skadarskog hrasta kao ostaci nekadašnjih šuma na području Gostiljske rijeke. - Monitoring šumskih staništa, što je poseban zadatak prilikom upravljanja šumskim ekosistemima. U skladu sa Katalogom staništa NATURA 2000 definisanih na području ovog Parka potrebno je, u skladu sa preporukama organa uprave, vršiti aktivnosti na zaštiti i održavanju ovih značajnih staništa.“

Komentar: Da li samo praćenje/monitoring doprinosi zapravo prilagođavanju i ublažavanju uticaja klimatskih promjena i drugim navedenim stavkama u pasusu?

ODGOVOR: Osnova bilo kakvih aktivnosti, a posebno ako se one tiču klimatskih promjena je monitoring. Osnova svake zaštite je monitoring ili praćenje promjena u određenim ekosistemima /vrstama /staništima/predjelima i sl. Definisanje indikatora, na osnovu kojih se evidentiraju promjene. Monitoring služi da bi se utvrdile određene promjene koje imaju negativne posledice po određeni prirodni objekata. Nakon evidentiranja promjena/problema, pristupa se detaljnijoj analizi i preduzimanju adekvatnih mjera zaštite/ prilagođavanja/adaptacije.

15. Strana 58. Naslov 2.8. INSTITUCIONALNA PITANJA RAZVOJA, IZAZOVI, PROBLEMI, OGRANIČENJA, PRIJETNJE, ŠANSE I MOGUĆNOSTI ZA UPRAVLJANJE OČUVANJEM NP SKADARSKO JEZERO Prednosti u SWOT analizi „- Izuzetno povoljna geografska pozicija parka koji je smješten između dvije ekonomski najrazvijenije cjeline u Državi: Glavnog grada Podgorice i crnogorskog primorja; - Blizina najvažnijih i najemitivnijih turističkih odredišta: Barske i Budvanske rivijere i mogućnost brze i efikasne distribucije izletničkih tura sa crnogorskog primorja do Nacionalnog parka; - Relativna blizina drugih turističkih centara, kao što je Dubrovnik (Hrvatska) i područja sjeverne Albanije; - Izuzetno dobra promocija parka na

međunarodnim berzama i sajmovima turizma, kao i unaprjeđenje sistema marketinga i promocije korišćenjem savremenih digitalnih formi; - Trendovi turističkog tržišta pružaju mogućnost za razvoj održivog turističkog proizvoda, a koje u sinergiji sa poljoprivredom, zanatsvom i drugim uslugama doprinosi kvalitetu ukupne turističke ponude područja“

Komentar: Da li možemo posmatrati sve navedeno kao prednost s obzirom da sa sobom povlači veliki pritisak i ostavlja uticaj na životnu sredinu? Prednost je posmatrano sa strane turizma, ali sa strane zaštite parka ako se ne preduzmu određene mjere nije. Isto tako i za mogućnosti.

ODGOVOR: Komentar se prihvata. Slažemo se da navedene prednosti u SWOT analizi mogu predstavljati i potencijalnu opasnost i pritisak na prostor, pa ćemo shodno vašim sugestijama taj dio u planu korigovat.

16. Strana 58. Naslov 2.8. INSTITUCIONALNA PITANJA RAZVOJA, IZAZOVI, PROBLEMI, OGRANIČENJA, PRIJETNJE, ŠANSE I MOGUĆNOSTI ZA UPRAVLJANJE OČUVANJEM NP SKADARSKO JEZERO Nedostaci u SWOT analizi.

Napomena: Nije pomenut nedostatak saradnje sa državom Albanijom, što je veoma bitno kad govorimo o zaštiti.

ODGOVOR: Prihvata se i sugestija da u SWOT analizi treba navesti nedostatak neophodne saradnje sa državom Albanijom, a što je posebno važno sa aspekta intitucionalne i prekogranične zaštite prostora. Plan će biti dopunjen u skladu sa komentaron.

17. Strana 59. Naslov 2.8. INSTITUCIONALNA PITANJA RAZVOJA, IZAZOVI, PROBLEMI, OGRANIČENJA, PRIJETNJE, ŠANSE I MOGUĆNOSTI ZA UPRAVLJANJE OČUVANJEM NP SKADARSKO JEZERO – Mogućnosti u SWOT analizi “Maksimalno korišćenje digitalnih oblika marketinga za bolju i adekvatniju međunarodnu promociju destinacije područja“

Napomena: Nije navedena niti iskorišćena mogućnost promocije NP CG u info Centru njemačkog parka Schwarzwald, koja je definisana Memorandumom o saradnji koji je potpisan sa njima

ODGOVOR: Prihvata se sugestija da se u SWOT analizi u dijelu koji se odnosi na mogućnosti adekvatno definiše mogućnost saradnje i promocije NPCG u njemačkom NP Schwarzwald, a koja je definisana Memorandumom o saradnji koji je potpisan sa njima.

18. Strana 64. Naslov 3.1. TABELA CILJEVA I AKTIVNOSTI PLANA UPRAVLJANJA Cilj 1.7, Aktivnost 1.7.4. “Izvršiti analizu stanja i mapirati staništa na kojima je vršeno ubiranje divlje flore“

Komentar: Zašto samo u petoj godini? Na osnovu čega je određena dinamika za ovu i druge aktivnosti?

ODGOVOR: Komentar se odbija. Izveštaji o zatečenom stanju će se raditi na godišnjem nivou, na što nas obavezuju Programi upravljanja. Analiza stanja zahtijeva protok vremena,

te je planirana za posljednju godinu Plana upravljanja. Napominjemo da se radi o analizi stanja (pritiscima) na osnovu podataka o načinima, količinama i distribuciji nelegalnog korišćenja divlje flore, evidentiranih od strane nadzornika tokom njihovih redovnih aktivnosti.

19. Strana 64. Cilj 1.9, Aktivnost 1.9.1 "Sprovoditi adekvatne mjere prilagođavanja i adaptacije šumskih ekosistema"

Komentar: Definirati značenje "adekvatnih" mjera.

ODGOVOR: ADEKVATAN - odgovarajući, podesan, prikladan, primjeren, povoljan, doličan, zadovoljavajući, korespondentan, dobar. Dakle, u slučaju da se monitoringom evidentiraju određene promjene u šumi, pristupiće se primjeni odgovarajućih (adekvatnih) mjera adaptacije i prilagođavanja na klimatske promjene. Mjere će biti prikladne ili dobre sa stanovišta prilagođavanja i adaptacije šumskih ekosistema, a sve u cilju zaštite i unapređenja istih.

20. Strana 72. Cilj 3.2. Aktivnost 3.2.1. "Izraditi promo-video materijale i fotografije prirodnih i kulturnih vrijednosti"

Komentar: Nije pomenuto da JPNPCG posjeduje dronove i to 6 komada i nije data nijedna aktivnost koja bi se mogla implementirati uz pomoć ovih uređaja, pa čak ni priprema promotivnih video materijala i fotografija.

ODGOVOR: Komentar se ne usvaja. Objašnjenje na koji način i kojom opremom će se realizovati Aktivnost 3.2.1. *Izraditi promo-video materijale i fotografije prirodnih i kulturnih vrijednosti* ne treba da bude sastavni dio Tabele ciljeva i aktivnosti Plana upravljanja.

21. Strana 74. Cilj 4.1. Aktivnost 4.1.15. "Unaprijediti infrastrukturu za krstarenje"

Komentar: Na šta se tačno ovo odnosi? Treba navesti.

ODGOVOR: Komentar se ne usvaja. Šta podrazumjeva unaprijeđivanje infrastrukture za krstarenje ne treba da bude sastavni dio Tabele ciljeva i aktivnosti Plana upravljanja. Aktivnost 4.1.15 *Unaprijediti infrastrukturu za krstarenje* podrazumjeva one elemente koji će učiniti sigurnije i lakše ukrcavanje i iskrcavanje putnika, a što će kroz Programe upravljanja u opisu aktivnosti biti i precizirano.

22. Strana 76. Cilj 6.1. Aktivnost 6.1.1. „Povećati broj izvršilaca u Službi zaštite i Službi za održavanje ambijentalne higijene i infrastrukture"

Komentar: U službi za ambijentalnu higijenu i infrastrukturu zapošljen je dovoljan broj ljudi.

ODGOVOR: S obzirom na činjenicu da iz godine u godinu imamo povećan broj turista u nacionalnom parku Skadarsko jezero, to se nametnula potreba za povećanjem broja izvršilaca u ovoj službi koja se ne bavi samo higijenom u parku, već i održavanjem pješačkih i biciklističkih staza, vidikovaca, osmatračnica kao i kulturno-istorijskih spomenika.

23. Strana 81. Naslov 5. Kapitalne investicije " Plan - Izgradnja tržnica za prodaju ribe na tri lokacije: Virpazar, Rijeka Crnojevića i Podhum"

Komentar: Da li je tržnica ili otkupni centar? Pomijeniti?

ODGOVOR: Komentar se odbija. Predviđene su tržnice za prodaju ribe. U nacrtu PPPN za Nacionalni park "Skadarsko jezero" se navodi "Za prodaju ribe na ovom području ne postoji stalno uređenoprodajno mjesto, što predstavlja veliki problem kako za ribolovce tako i za kupce. Neophodno je predvidjeti više stalnih i sezonskih prodajnih centara za prodaju ribe. Prodajni centar treba da zadovolji sve sanitarno-higijenske uslove koji su u skladu sa zakonom o bezbjednosti hrane. Stalna prodajna mjesta mogu biti trajnog karaktera, a sezonski objekti su privremenog karaktera. Predviđena su stalnaprodajna mjesta ribe u Vranjini, Virpazaru i Rijeci Crnojevića. Sezonska prodaja ribe mogla bi se organizovati u manjim mjestima kao što su Karuč, D. Murići i sl. "Na Karuču je planirano mjesto jezerske ribe, sezonska pijaca za prodaju ribe u ljetnjim mjesecima..." U Donjim Murićima je predviđena izgradnja sezonske pijace za prodaju ribe i poljoprivrednih proizvoda.

NP PROKLETIJE

24. Str. 38. Naslov 2.5.3. Fizička zaštita Nadzornici su u skladu sa Zakonom o zaštiti lica i imovine završili obuku u Policijskoj akademiji u Danilovgradu, čime su ispunili kriterijume propisane ovim zakonom i stekli uslove za obavljanje poslova zaštite prirodnih vrijednosti.

Komentar: Obrazložiti zašto se činjenica da su nadzornici završili obuku u Policijskoj akademiji označava kao obaveza?

ODGOVOR: Komentar se ne usvaja. Obrazloženje je dato u samom tekstu.

25. Str. 46. Naslov Monitoring šumskih ekosistema Oštećenja od požara su prema podacima inventure šume prisutne na oko 0,8%

Komentar: Obrazložiti prema kojim podacima inventure su prisutna oštećenja od požara

ODGOVOR: Povezanost izgorele površine sa metodologijom prikupljanja podataka, možemo obrazložiti na sledeći način. Oštećenja od požara su prema podacima inventure šuma prisutni na oko 0,8%. Uzorci se uzimaju na premijernim površinama, a koji se dalje preračunavaju u odnosu na ukupnu površinu Parka. Inventura se radi po principu uzorka, gdje su premjerne površine ili klasteri raspoređuju po kvadratnoj mreži 1 x 1 km. Na svakom klasteru se vrši dvije vrste premjera. Prvo se uzima četiri koncentrična kruga na rastojanju od 100 m od čvorne tačke mreže u pravcu četiri strane svijeta. Na ovim krugovima se prikupljaju dendrometrijski, stanišni, ekološki i podaci o zdravstvenom stanju šuma. Drugi nivo prikupljanja podataka je da se sa čvorne tačke na rastojanju od 10 m uzima po 6 stabala koja su indikatori za dekolorizaciju i defolijaciju asimilacionih organa. Ovaj monitoring je prvenstveno za procjenu opšteg zdravstveno stanja šumskih ekosistema. Pošto se bioindikacijske tačke evidentiraju maršutnim putem, prolaskom kroz

određena područja, evidentiraju se i dodatne promjene, ako mogu imati značaja za sveobuhvatnu ocjenu šumskih ekosistema. Napominjemo da se radi o 100 ha potpuno uništene i izgorele šumske vegetacije.

26. Str. 53. Swot analiza

Komentar: U dijelu 'Prijetnje' treba dodati nelegalnu gradnju koja se povećala u velikom obimu na teritoriji Parka, naročito u dolini Ropojane i na Grebajama.

ODGOVOR: Komentar se usvaja. Plan će biti dopunjen u skladu sa komentarom.

27. Str. 55. – Aktivnost 1.3.4. – Izvršiti analizu literaturnih i terenskih podataka unijetih u bazu

Komentar: Treba isplanirati ozbiljnu bazu podataka, po grupama.

ODGOVOR: Komentar nejasan i odbija se. "Ozbiljnu" bazu, koja objedinjuje taksonomske, stanišne, ekološke i dr. podatke, već imamo i redovno je dopunjavamo. Na osnovu nje je urađena analiza za prethodni planski period i osnov je izradu Planova upravljanja 2021-2025, za oblast očuvanje i zaštita flore, vegetacije i stanišnih tipova u svim nacionalnim parkovima. Kako se postojeća baza kontinuirano dopunjava terenskim i dostupnim literaturnim podacima, otuda potreba da se stalno provjeravaju, nomenklaturno usklađuju sa relevantnim listama, a potom i analiziraju.

28. Str. 56. – Aktivnost 1.4.1. – Kartirati stanišni tip *3180. Povremena kraška jezera (turlozi) na prostoru Ropojanskog jezera.

Komentar: Obrazložiti zašto su aktivnost planirane samo u prvoj i petoj godini?

ODGOVOR: Stanje stanišnog tipa će se sagledati u prvoj i u petoj godini, kako bi se sagledale petogodišnje promjene u stanišnom tipu.

29. Str. 57. – Cilj 1.8. – Stabilne populacije značajnih vrsta ptica, Vršiti monitoring ornitofaune

Komentar: Nedovoljno aktivnosti za ostvarenje cilja.

ODGOVOR: S obzirom da se radi o ekosistemima koji ne trpe pritisak u smislu devastacije ili velikog prisustva posjetilaca, predloženo je da se radi monitoring pojedinih ciljnih (indikatorskih) vrsta.

30. Str. 59. – Aktivnost 1.11.1. – Izraditi mobilnu aplikaciju za terenski rad u funkciji boljeg nadziranja stanja populacije.

Komentar: Planirana je izrada prevelikog broja aplikacija koje nisu organizovane i povezane u jedan sistem.

ODGOVOR: Planira je jedna aplikacija za praćenje stanja populacije, koja će se koristiti u svim nacionalnim parkovima.

31. Str. 59. – Aktivnost 1.12.2. – Na osnovu monitoring izraditi bazu podataka nultog stanja u odnosu na koje će se sprovoditi mjere konzervacije u budućnosti

Komentar: Data aktivnost se ovdje odnosi na svih pet godina, dok se ista aktivnost 1.10.3. odnosi samo na poslednju godinu.

ODGOVOR: Mjere konzervacije će se sprovesti u poslednjoj godini na osnovu baze koja će biti formirana tokom prve 4 godine.

32. Str. 64. – Aktivnost 4.1.2. – Izgraditi i urediti novi Centar za posjetioce

Komentar: Gdje je predviđen novi centar za posjetioce?

ODGOVOR: Novi centar za posjetioce je predviđen na Gradini na kat. parcelama br. 12/1 i br. 12/2 KO Prnjavor. Javno preduzeće ima izrađeno idejno rješenje rekonstrukcije objekta karaule i pomoćnih objekata. Ovim projektom je pored ugostiteljskih i smještajnih kapaciteta planiran i Centar za posjetioce. Iz PPPN za NP Prokletije "U cilju promocije, očuvanja i bolje kontrole korišćenja razuđenog prostora Parka, planiraju se još dva Centra za posjetioce na važnim pravcima intenzivnijih turističkih ruta:

- Na području opštine Gusinje planiran je Centar za posjetioce u turističkom lokalitetu Škala.

- Na području opštine Plav, planiran je Centar za posjetioce na području Babinog polja."

"Napuštene karaule na području Plana mogu biti adaptirane ili rekonstruisane i prenamijenjene u planinarske domove, ili manje planinske hotele."

ODGOVOR: "NP „Prokletije“ je od Ministarstva unutrašnjih poslova, dobio na korišćenje četiri napuštene vojne karaule na lokacijama Gradine, Vusanje, Grbaja, na period od 10 godina, sa mogućnošću produženja. Potrebno je izvršiti njihovo renoviranje, kako bi se koristili kao smještaj - manji planinski hoteli i/ili za ulazno-kontrolni-naplatni punktovi."

NP BIOGRADSKA GORA

33. Str. 60 Naslov 3.1. TABELA CILJEVA I AKTIVNOSTI PLANA UPRAVLJANJA Cilj 1.3, Aktivnost 1.3.4 Izvršiti analizu stanja i mapirati staništa na kojima je vršeno ubiranje "

Komentar: Zašto samo u petoj godini?

ODGOVOR: Komentar se odbija. Izvještaji o zatečenom stanju će se raditi na godišnjem nivou, na što nas obavezuju Programi upravljanja. Analiza stanja zahtijeva protok vremena te je planirana za poslednju godinu Plana upravljanja. Napominjemo da se radi o analizi stanja (pritiscima) na osnovu podataka o načinima, količinama i distribuciji nelegalnog korišćenja divlje flore, evidentiranih od strane nadzornika tokom njihovih redovnih aktivnosti.

34. Str. 77 Naslov 4.2 Kapitalne investicije. Plan - Sanacija i antierozivne mjere rijeke Jezerštica i ispitivanje dna Biogradskog jezera izrada glavnog projekta "

Komentar: Problem nije adekvatno opisan u planu, niti su aktivnosti koje je potrebno preduzimati a koje se odnose na ovaj problem bilo gdje zabilježene.

ODGOVOR: Komentar se usvaja. S obzirom da je ovo pitanje od ogromnog značaja za zaštitu jednog od najljepših glečerskih jezera u Evropi, a s obzirom na svu kompleksnog ovog hidrološkog problema, a i činjenicu da su na našu inicijativu već pokrenuti određeni procesi, u planu će taksativno biti nabrojane aktivnosti koje će se (shodno nadležnosti JPNP) uraditi u narednom planskom periodu.

NP LOVČEN

35. str. 27. - Na području Parka nema izgrađenih kanalizacionih sistema, pa se otpadne vode iz objekata odvođe "septičkim jamama" - betoniranim ili ozidanim rezervoarima sa propusnim dnom, a često i sa propusnim zidovima iz kojih se nedovoljno prečišćena otpadna voda upušta u okolinu.

Komentar: Pitanje kojem treba posvetiti pažnju u aktivnostima

ODGOVOR: Organizovanje i obavljanje komunalnih djelatnosti su u nadležnosti jedinica lokalne samouprave koje gravitiraju na području Parka.

NP DURMITOR

36. Str. 11, podnaslov 1.2.2. Metodološki pristup izradi Plana upravljanja, Za izradu ovog plana upravljanja korišćene su smjernice date u priručniku IUCN za upravljanje zaštićenim područjima - koji je bio značajan vodič i instrument za izradu savremenog plana upravljanja po principima najbolje međunarodne prakse.

Komentar: Svi planovi upravljanja su rađeni na isti način a jedino se u ovom planu pominje priručnik IUCN- a koji je korišćen za izradu plana upravljanja.

ODGOVOR: Podrazumijeva se da je korišćena ista metodologija za izradu Planova upravljanja, pa je tako korišćen i priručnik IUCN za sve nacionalne parkove.

37. Str.15, podnaslov 2.1.2. Klimatske prilike Srednja godišnja temperatura vazduha iznosi 5.3oC. Najtopliji mjesec je avgust sa srednjom mjesečnom temperaturom od 14.3oC a najhladniji je januar sa -3.8oC. Veći planinski predjeli nadmorske visine oko 2000m imaju srednju godišnju temperaturu vazduha ispod nule, odnosno oko 0 oC do -2 oC.

Komentar: Potrebno je unijeti temperaturne parametre kao što je urađeno u planu upravljanja za NP Biogradska gora, kako bi se moglo uraditi poređenje.

ODGOVOR: Ne smatramo da Planski dokumenti ovog tipa treba da treba da budu u funkciji analiza poređenja klimatskih razlika između nacionalnih parkova. Prilog o klimi je samo ilustracija klimatskih odlika.

38. Str. 47, podnaslov Monitoring šumskih ekosistema, Značajan indikator koji pokazuje stepen oštećenja stabla je defolijacija. Ocjena defolijacije (opalost lišća/iglica) se vrši bez obzira na uzrok gubitka asimilacionih organa. Tabela 17: Stepen defolijacije stabala na uzorcima

Komentar: Tabela nije jasna, koja je razlika između stepena defolijacije i procenta defolijacija?

ODGOVOR: Komentar se prihvata. Umjesto stepen, treba da stoji: Rang defolijacije

39. Str. 79, 1. Plan adaptacije planinarskog doma Škrka u NP Durmitor

Komentar: Sagledati izmjenu novčanog iznosa

ODGOVOR: Tokom prošle godine direktor NP Durmitor je uz podršku Ministarstva odbrane obezbijedio helikopter za prevoz građevinskog materijala za adaptaciju ovog objekta. Prevoz materijala jedino je moguć vazdušnim putem zbog nepristupačnosti terena. Treba imati u vidu da zbog kontinuiranih promjena cijena građevinskog materijala nije moguće predvidjeti tačna novčana sredstva za adaptaciju i izgradnju planinarskog doma Škrka.

ODGOVORI NA KOMENTARE NVO CZIP

GENERALNE PRIMJEDBE

a) SUŠTINSKE:

Primjedba 1.1. Zakon o nacionalnim parkovima („Sl.list CG“, br. 28/14, 39/16) definiše obavezu učešća javnosti prilikom pripreme planova upravljanja. Kako se radi o dobru od nacionalnog značaja mišljenja smo da je civilni sektor, javnost i naučna zajednica trebalo da bude uključena od samog početka u širem koncenzusu, a ne samo kroz poziv na javnu raspravu.

ODGOVOR: Nije jasno na kakvo se uključivanje misli u konkretnom slučaju. Zakon jasno definiše postupke prilikom izrade Planova upravljanja.

Primjedba 1.2. Prethodni planovi upravljanja su važili do 2020. godine, Nacrti planova upravljanja su predloženi za period 2021-2025. iako je malo vjerovatno da će se usvojiti do kraja III kvartala 2022. godine, a isti se ne mogu retroaktivno primjenjivati. Zato je neophodno da se evaluacijom prethodnih planova upravljanja definiše što nije realizovano, čime bi se sublimirali izvještaji o relaizaciji godišnjih programa upravljanja, i u predgovoru svakog od pomenutih planova navede što nije realizovano kao i da skoro dvije godine nije postojalo osnova za upravljanje nacionalnim parkovima Crne Gore.

ODGOVOR: Saglasni smo sa činjenicom da kompletan postupak do usvajanja Planova upravljanja nije završen završen do kraja 2019. godine. Međutim, JPNPCG je predalo nacрте Planova upravljanja resornom Ministarstvu na dalje postupanje u skladu u zakonom.

Primjedba 1.3. Shodno članu 14 Zakona o nacionalnim parkovima („Sl.list CG“, br. 28/14, 39/16) zaštita, unapređenje i razvoj nacionalnih parkova obavlja se na osnovu: prostornog plana posebne namjene (PPPN-a); plana upravljanja; godišnjeg programa upravljanja. Prostornim planom posebne namjene utvrđuju se zone zaštite sa granicama, uslovi i mjere zaštite. Plan upravljanja donosi Vlada, na period od pet godina u skladu sa zakonom. Plan upravljanja izrađuje privredno društvo, uz prethodno pribavljeno mišljenje Ministarstva. Donošenjem Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata definisano je donošenje druge vrste prostorno-planskog dokumenta (Plana generalne regulacije -PGR) dok PPPN više ne postoji kao vrsta prostorno-planskog dokumenta, a važeći PPPN-ovi su istekli za većinu nacionalnih parkova (PPPN za NP Lovćen 2014- 2020, PPPN za NP Skadarsko jezero iz 2001. ne važi dok je 2018. Predlog PPPN-a povučen iz procedure, PPPN „Bjelasica i Komovi“ 2011-2020, za PPPN za Durmitorsko područje koji je donijet 2016. godine već 2018. je donijeta Odluka o izradi izmjena i dopuna PPPN-a shodno članu 218 Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata, jedino je važeći PPPN Prokletije do 2025. godine). Iz navedenog se može zaključiti da su predmetni zakoni u koliziji, da je u toku izrada Zakona o zaštiti prirode i da je trebalo pristupiti prvo izmjeni zakonskih akata i njihovoj harmonizaciji, zatim pripremi Prostornog plana Crne Gore i Plana generalne regulacije kojim bi se

definisale zone u nacionalnim parkovima i shodno tome planiralo upravljanje ovim područjima. Bez prostorno jasno definisanih zona zaštite, neprecizne veličine područja i obuhvata granica, povezanosti sa drugim područjima u cilju omogućavanja odvijanja ekoloških i evolutivnih procesa, preciznog načina upravljanja (usvojene planove upravljanja se ne realizuju u potpunosti, sistemi monitoringa i evaluacije su nepostojeći ili neefikasni, ciljevi upravljanja nijesu adekvatno definisani, mjere i aktivnosti se ne sprovode), ojačanih kadrovskih kapaciteta (u pogledu broja ljudi i njihovih specifičnih kompetencija), održivosti finansiranja, riješenih konflikata sa drugim korisnicima prostora i bez ojačane svijesti i stavova različitih aktera, kao i bez rješavanja naprijed navedenih problema donošenje planova upravljanja ne doprinosi boljem upravljanju već se planovi donose samo kako bi postojali na papiru. Takođe, važenje Strategije biodiverziteta sa Akcionim planom za period 2016- 2020. godine, na koju se obrađivač poziva u dijelu koji se odnosi na strateški okvir, je isteklo.

ODGOVOR: Navedeni komentari se pretežno odnose na nadležnosti koje JPNPCG nema. Takođe napominjemo da prema važećim propisima Prostornim planovi posebne namjene važe sve dok se ne donesu novi Prostorni planovi.

Primjedba 1.4. Sadržaj planova upravljanja definisan je Zakonom o zaštiti prirode članom 59, dok se u članu 58 Zakona o zaštiti prirode navodi da je „Plan upravljanja je planski dokumenat kojim se planiraju mjere i aktivnosti zaštite i očuvanja zaštićenog prirodnog dobra koji predstavlja plansku osnovu za upravljanje i korišćenje prirodnog dobra za ekološke, ekonomske i socijalne namjene“. S tim u vezi, neophodno je da ovaj dokument prije svega bude baziran na ažuriranim podacima o staništima i vrstama, staništima i vrstama od značaja za buduću Natura 2000 mrežu, prijetnjama koje ugrožavaju staništa i vrste, da isti budu dati kao prilog dokumentu i služe kao osnova za definisanje mjera i aktivnosti i obezbijede dobro upravljanje nacionalnim parkovima.

ODGOVOR: Po zakonu Zakon o zaštiti prirode Plan upravljanja sadrži: prikaz prirodnih reursa i korisnika zaštićenog područja. Prikaz ne znači i detaljne podatke. Nejasno je koji su to novi podaci na koje sugerisete, te je trebalo konkretno navesti izvore podatka.

Primjedba 1.5. Sadržaj planova upravljanja suštinski i sadržinski ne odgovara zahtjevima člana 59 Zakona o zaštiti prirode kojim je propisano da Plan upravljanja sadrži: 1) prikaz prirodnih resursa i korisnika zaštićenog područja – prepisuju se stari literaturni podaci bez novih istraživanja i prikaza resursa, korisnici zaštićenog područja nedovoljno precizno prepoznati ili nedostaje informacija; 2) ocjenu stanja zaštićenog područja – nejasno, neprecizno, neadekvatno dat prikaz bez potvrđenih nalaza vrsta i staništa i procjena brojnosti populacije; 3) dugoročne ciljeve zaštite i održivog razvoja – planovima nijesu dati ni kratkoročni precizni, za svaki park pojedinačno dati ciljevi bazirani na principima održivog razvoja; 4) analizu i ocjenu uslova za ostvarivanje ciljeva zaštite – nedostaje; 5) mjere zaštite, očuvanja, upravljanja, unaprjeđivanja i korišćenja zaštićenih područja – neprecizno, nedekvatno, neprilagođeno specifičnostima pojedinačnog parka, u velikom dijelu nepotpuno obrađeno; 6) način sprovođenja zaštite, korišćenja i upravljanja zaštićenim područjem – nejasno definisano; 7) prioritetne aktivnosti na očuvanju, održavanju i monitoringu prirodnih i drugih vrijednosti i segmenata životne sredine – iako ponegdje prepoznate u tekstu plana prioritetne aktivnosti nijesu u planu aktivnosti ili ne korespondiraju sa naprijed navedenim u tekstu; 8) prostornu identifikaciju planskih namjena i režima korišćenja zemljišta – nije obrađeno;

9) smjernice za naučno-istraživački rad – date uopšteno i neprecizne; 10) razvojne smjernice, smjernice i prioritete za zaštitu i očuvanje zaštićenog područja uz uvažavanje potreba lokalnog stanovništva - date uopšteno i neprecizne, bez naglašavanja primarne funkcije parka, a to je zaštita područja; 11) planirane aktivnosti na održivom korišćenju prirodnih resursa, razvoju i uređenju prostora – neprecizne i uopštene; 12) aktivnosti na promociji i valorizaciji zaštićenog područja - neprecizne i uopštene; 13) način saradnje sa lokalnim stanovništvom, vlasnicima i korisnicima nepokretnosti –nije obrađen; 14) dinamiku i subjekte realizacije plana upravljanja i način ocjene sprovođenja – dinamika ne postoji, ostalo neprecizno i uopšteno; 15) sredstva potrebna za sprovođenje mjera zaštite i izvore obezbjeđivanja sredstava – ne postoje izvori finansiranja za pojedinačne aktivnosti; 16) indikatore praćenja uspješnosti realizacije plana –ne postoje; 17) druge elemente od značaja za upravljanje područjem.

ODGOVOR: Komentari su prilično uopšteni, više predstavljaju ocjenu koja je iznijeta bez konkretne argumentacije. Davanja komentara imaju svrhu da poboljšaju strukturu dokumenta, a ovdje ne vidimo ni jednu jasnu i konkretnu preporuku. Takođe, smatramo da je sadržaj Plana upravljanja koji propisuje Zakon usklađen sa istim.

Primjedba 1.6. Naročito naglašavamo potrebu posebnog definisanja mjera za jame i pećine koje su od velikog značaja, kao neizmijenjeni djelove prirode, i imaju ekološku, naučnu, estetsku i vaspitno-obrazovnu vrijednost i od posebnog značaja su za EU (stanište 8310). Stanište su reda zaštićenih vrsta slijepih miševa (Chiroptera). Ovaj tip staništa se navodi u tri (NP Durmitor, NP Lovćen, NP Biogradska gora) od pet nacionalnih parkova iako je prisutan u svim nacionalnim parkovima.

ODGOVOR : Mjere su definisane Akcionim planom za zaštitu slijepih miševa i njihovih staništa na području NP Skadarskojezero. Isto će biti definisano i u ostalim nacionalnim parkovima na osnovu istraživanja koja su dodatno neophodna.

Primjedba 1.7. Imena vrsta pored latinskog treba da imaju i narodni naziv, te je planove potrebno dopuniti sa tog aspekta.

ODGOVOR: Primjedba se ne usvaja. Planovi upravljanja su stručni dokumenti i nije potrebno navoditi i domaće nazive za vrste. Pojedine vrste imaju više domaćih naziva što može stvoriti konfuziju kod čitalaca.

Primjedba 1.8. Neophodno je za svaki pojedinačni park izračunati kapacitet nosivosti parka. Na osnovu dobijenog rezultata potrebno je strateški planirati razvoj turizma na teritoriji parka na način da ne dolazi do sukoba između zaštite prirode i razvoja turizma. Turistički razvoj se sam po sebi zasniva na privlačnosti prirodnih vrijednosti. Intenziviranjem turističke djelatnosti povećava se i pritisak koji ona stvara na zaštićeno područje. Važnost izračunavanja kapaciteta nosivosti, kao regulacionog koncepta osnova je principa održivosti. Za dobro upravljanje od presudne je važnosti poznavati kapacitet zaštićenog područja da podnese određenu vrstu i intenzitet pritiska, štiteći prirodu ograničavanjem broja korisnika područja. Parkovi, s obzirom na svoju primarnu funkciju, a to je zaštita prirodnih vrijednosti, ne smiju biti ugroženi. Kao metode koje mogu dati zadovoljavajuće rezultate može se sprovesti: zapošljavanje većeg broja nadzornika, organizovanje posjeta i unaprijed najavljene posjete nacionalnom parku, stvaranje dugoročne razvojne strategije i primjena regulacionih mjera u planovima upravljanja za nacionalne parkove.

ODGOVOR: Primjedba se ne usvaja. U planovima upravljanja svih pet nacionalnih parkova u poglavlju 2.7.1. *Utjecaji na životnu sredinu* navedeno je da će se u planskom periodu 2021-2025 posebna pažnja pokloniti na umanjene uticaja posjetilaca, kroz istraživanje i određivanje prihvatnih kapaciteta pojedinih najposjećenijih lokaliteta, te da će se na osnovu dobijenih rezultata pratiti i regulisati broj posjetilaca, potom da će se izgraditi mehanizam smanjenja efekta vidljivosti posjetilaca u određenim područjima („leave no trace“ principi), kao i razviti nova turistička ponuda i programi obilaska parka s ciljem da se najatraktivniji lokaliteti oslobode pritiska posjetilaca. U tabelama ciljeva i aktivnosti Plana upravljanja (za sve parkove) su navedene aktivnosti, koje se odnose na upravljanje posjetiocima, a u kojima je predviđena izrada Studije prihvatnih kapaciteta pojedinih najposjećenijih lokaliteta u skladu sa smjernicama zaštite prirode, a na osnovu koje će se pratiti i regulisati broj posjetilaca (Aktivnost: *Istražiti i odrediti prihvatne kapacitete pojedinih najposjećenijih lokaliteta u skladu sa smjernicama zaštite prirode, pratiti i regulisati broj posjetilaca*). Tu su i aktivnosti: *Analizirati uticaj posjetilaca na prirodne i kulturne vrijednosti, Analizirati korišćenje postojećeg sistema staza, Izgraditi mehanizam koji će doprinijeti da se smanji efekat vidljivosti posjetilaca u određenim područjima (leave no trace principi), Razviti programe obilaska Parka (bazirane na prirodnim i kulturnim vrijednostima) za različite ciljne grupe*, kojima će se umanjiti pritisak posjetioca na najposjećenijim lokalitetima.

Primjedba 1.9. Aktivnosti definisane planovima upravljanja treba da odgovore na prepoznate probleme iz dijela planova gdje se opisuje stanje u parku. Iz Nacta planova upravljanja ne može da se uspostavi jasna veza između strateških ciljeva, aktivnosti, mjera i problema koje treba riješiti. Neophodno je jasno definisati i opisati problem, definisati cilj za njegovo rješavanje i prepoznati aktivnosti, nosioce, rokove i indikatore na osnovu kojih se realizacija plana može jednostavno evaluirati

ODGOVOR: Jasno je da “prepoznate probleme iz dijela planova gdje se opisuje stanje u parku” ne može u potpunosti riješiti jedan petogodišnji plan upravljanja. Za rješavanje pojedinih problema potrebni su duži vremenski ciklusi, a ponekad i značajna finansijska sredstva koja nije moguće izdvojiti kroz jedan planski period. Takođe, kroz Planove su jasno definisane aktivnosti, nosioci, rokovi, a evaluacija se sprovodi svake godine kroz Izvještaje o realizaciji godišnjih Programa upravljanja.

Primjedba 1.10. Potrebno je tretirati problem klimatskih promjena i njihove efekte koji se ogledaju u širenju invazivnih vrsta, i većoj učestalosti požara, suša i ekstremnih vremenskih uslova. Osim identifikacije invazivnih vrsta planovi ne sadrže jasne mjere za sprečavanje i ublažavanje posljedica koje izazivaju klimatske promjene.

ODGOVOR: Problem klimatskih promjena nije problem na lokalnom već globalnom nivou. Veoma je teško planirati i predvidjeti određene mjere ublažavanja i prilagođavanja na klimatske promjene. Kroz sve aktivnosti zaštite i unapređena prirodnih vrijednosti su prožete mjere koje imaju elemente ublažavanja i adaptacije na klimatske promjene. Dosadašnja praksa planiranja mjera zaštite prirode su se oslanjala na decidne činjenice i podatke iz prethodnog perioda. Za planiranje ublažavanja i adaptacije na klimatske promjene je potrebno činjenice i podatke predviđati i procjenjivati.

S toga, definisanje striktnih mjera zaštite od klimatskih promjena je veoma teško ili nemoguće za period od pet godina, te se ostavlja što veći okvir kako bi se na godišnjem nivou definisali potrebne mjere i aktivnosti.

Primjedba 1.11. Nedostaju fotografije vrsta i staništa sa terena kojima bi se potvrdili nalazi koji se navode u tekstu.

ODGOVOR: Predlog se odbija. Nejasno je i da li ova primjedba treba da znači da se za svaku vrstu iz teksta ubaci i slika, što bi drastično uvećalo obim Planova upravljanja. Ne smatramo da ovakvi i slični dokumenti treba da dobijaju neke druge forme prezentacije (atlas flore, vodiči i sl.), već su im sadržaj i forma jasno definisani. Postavlja se i pitanje da li se kroz ovakav komentar sugerije da postoje određene rezerve kada su u pitanju nalazi vrsta i staništa sa terene.

Primjedba 1.12. Neophodno je obezbijediti stabilnost finansiranja radi potpunog sprovođenja mjera zaštite na teritoriji parkova i jasno u Tabeli ciljeva i aktivnosti plana upravljanja navesti koji je izvor finansiranja za koju aktivnost.

ODGOVOR: U troškove ljudskog resursa ulaze bruto plate zaposlenih u parku, dok se finansiranje programa projektuje prema planu potrebnih sredstava za angažovanje konkretnih poslova i izvođenja određenih radova. Troškovi finansiranja godišnjih Programa upravljanja projektovani su da se finansiraju iz državnog budžeta i sopstvenih sredstava. Ostali troškovi (materijalni troškovi koji prate poslovanje Javnog preduzeća i nacionalnih parkova kao organizacionih jedinica: bruto zarade, održavanje osnovnih sredstava, komunalne usluge, električna energija, troškovi goriva i ostali troškovi) dijelom se finansiraju iz sopstvenih sredstava koje nacionalni parkovi ostvaruju u skladu sa Odlukom o visini i načinu plaćanja za korišćenja dobara nacionalnih parkova. Kapitalni projekti se finansiraju iz državnog budžeta namijenjenog za kapitalna ulaganja u infrastrukturu i ostalo, dok se od eventualnih donatora obezbjeđuju sredstva za implementaciju aktivnosti definisanih projektima. U skladu sa navedenim radi se Godišnji finansijski izvještaj koji po specifičnim kategorijama i vrlo precizno daje presjek ukupnih troškova za pojedinačne aktivnosti. S obzirom na prateću inflaciju i eksterne uslove prosto je nemoguće unaprijed definisati i filigrantski precizno odrediti troškove svih aktivnosti (u uslovima nepredvidljivog planiranja). Ovim smatramo da je sa naše strane učinjen maksimalan napor da se predvide troškovi za sve specifične aktivnosti i smatramo da su iz naprijed navedenog definisani jasni (kojiko je to u ovom trenutku moguće) jasni rokovi, nosioci i izvori finansiranja.

Primjedba 1.13. Planovi upravljanja ne prepoznaju specifičnosti svakog parka pojedinačno već su u Tabeli ciljeva i aktivnosti plana upravljanja dati neznatno različiti ili isti ciljevi i aktivnosti, bez definisanih indikatora, rokova i izvora finansiranja, sa gotovo identičnim nosiocima aktivnosti i prioritetima. Neophodno je da se za svaki nacionalni park pojedinačno prepoznaju specifični problemi, predlože rješenja, definiše strateški prioritet, prepozna cilj i predloži aktivnost kojom se to može postići sa jasnim rokovima, indikatorima, nosiocima i izvorima finansiranja.

ODGOVOR: Na veći broj ovih komentara već su dati odgovori, ali ponovićemo da su rokovi jasno definisani, izvori finansiranja, ukoliko ih ne finansiraju JPNPCG (pa se zato ne napominje) takođe definisani. O metodologiji indikatora takođe je napomenuto da se evaluacija svih programskih aktivnosti sprovodi svake godine kroz izvještaje o realizaciji godišnjih Programa upravljanja. Takođe ne smatramo da nisu prepoznati specifični problemi na nivou svakog nacionalnog parka

pojedinačno, već je kroz Planove upravljanja dat akcenat na aktivnosti koje se odnose na međunarodne i nacionalno značajne vrste i staništa, što je svakako prioritet kada su u pitanju sva zaštićena područja, pa tako i Nacionalni parkovi. Specifičnost (kao i sličnost) može da bude samo prisutnost određenih vrsta i staništa u Parkovima. Dakle, možda se aktivnosti ponavljaju, ali se sprovode na vrstama i staništima koji su značajni u svakom nacionalnom parku. Isti je slučaj i sa drugim strateškim ciljevima.

Primjedba 1.14. Način ocjene sprovođenja i indikatori praćenja uspješnosti Plana upravljanja ne može biti podnošenje godišnjih izvještaja o realizaciji Godišnjih programa monitoringa. Neophodno je Planovima upravljanja definisati indikatore kroz pripremu Akcionog plana za period važenja Plana upravljanja (pet godina), koji bi se detaljnije razrađivali Godišnjim programima i izvještavalo precizno po definisanom indikatoru.

ODGOVOR: Primjedba se odbija. Obrađivač uvodi koncept Akcionog plana koji zakon ne prepoznaje kada je u pitanju izrada Plana upravljanja.

Primjedba 1.15. Planovi upravljanja ne daju kratkoročni, srednjoročni i dugoročni pregled ciljeva koje je neophodno postići. Predlažemo da se shodno prioritetima za svaki nacionalni park pojedinačno definišu kratkoročni, srednjoročni i dugoročni ciljevi.

ODGOVOR: Primjedba se ne usvaja. Svaki Plan upravljanja ima Viziju, koja se ostvaruje kroz strateške ciljeve, svaki strateški cilj se ostvaruje kroz ciljeve, a svaki cilj kroz aktivnosti. Planovi upravljanja ne trebaju da sadrže kratkoročne i srednjoročne ciljeve jer se radi o planskim dokumentima, a ne o projektima.

Primjedba 1.16. U dijelu koji se odnosi na organizaciju JPNPCG i pojedinačnih parkova nijesu navedeni kapaciteti, obrazovni profili zaposlenih i procijenjeno da li se sa tim kapacitetima može realizovati planirano.

ODGOVOR: Plan se ne bavi i ne tretira pitanja koja ste naveli. To je definisano Kolektivnim ugovorom i Aktom o unutrašnjoj sistematizaciji i organizaciji radnih mjesta, tako da to ne može biti predmet planova upravljanja u bilo kom kontekstu.

TEHNIČKE PRIMJEDBE

Primjedba 2.1. Neophodno je ujednačiti pismo na kojem se pripremaju planovi upravljanja (logo na ćirilici, tekst na latinici).

ODGOVOR: Primjedba se ne usvaja. Logo se upravo kreira da bude jedinstven, pa tako nije podložan bilo kakvim promjenama.

Primjedba 2.2. Spisak vrsta, nacionalno zaštićenih vrsta, vrsta sa Bernske konvencije i vrste sa ptičje i vrste i stanišne tipove sa habitat direktive, potrebno je dati u prilogu plana, radi lakšeg uvida i korišćenja podataka.

ODGOVOR: Ne prihvata se. JPNPCG nije u obavezi da dostavljamo spisak vrsta koje ste tražili, niti je to propisano zakonom. Ovakvi spiskovi se obično uvede u neke druge dokumente.

Primjedba 2.3. Otkloniti brojne tehničke, gramatičke i pravopisne greške u svim planovima upravljanja.

ODGOVOR: Primjedba se usvaja.

Primjedba 2.4. Tabelarni i grafički prilozi navedeni u sadržajima plaova upravljanja nijesu dostupni uz tekstuani dio plana. Neophodno je iste objaviti i produžiti rok trajanja Javne rasprave.

ODGOVOR: Primjedba nije jasna i ne znamo na šta se tačno odnosi.

2. POJEDINIČNE PRIMJEDBE

a) Plan upravljanja za NP SKADARSKO JEZERO

Primjedba 3.1. PPPN za NP Skadarsko jezero je istekao. Predlog novog PPPN-a je povučen iz skupštinske procedure. Ne postoji osnova za donošenje Plana upravljanja.

ODGOVOR: Odgovor na ovu primjedbu je već dat u uvodnom dijelu. PPPN iz 2001.godine jeste prevaziđen, ali on po zakonu važi dok se ne donese novi.

Primjedba 3.2. Nedostaje jasan i strateški planiran koncept upravljanja na ovom području. Planu nedostaje i jasna vizija kada je u pitanju koordinacija lokalnih zajednica i preporuke za što bolje upravljanje prostorom koji je u privatnom vlasništvu. Tim prije što je na ovom prostoru prisutan i direktan konflikt između ljudi i prirode u dva oblika. Prvi je između ribara i piscivornih ptica pelikana i kormorana, koji se ogleda u tome da ribari direktno ubijaju ili uznemiravaju ove vrste ptica koje smatraju konkurencijom za ribu. Drugi je između poljoprivrednih proizvođača i granivornih ptica u Zetskoj ravnici. Poljoprivrednici u cilju zaštite svojih usjeva postavljaju stare ribarske mreže u koje se neselektivno hvataju ptice, uglavnom pjevačice, među njima i one koje su predmet zaštite. U Tabeli ciljeva i aktivnosti plana upravljanja je neophodno definisati mjeru uspostavljanja bliske i plodotvorne saradnje sa lokalnim stanovništvom sa ciljem očuvanja biodiverziteta parka.

ODGOVOR: Poznato vam je da je u svim Planovima upravljanja kao jedna od starteških oblasti definisano "Unaprjeđenje saradnje sa lokalnim zajednicama i nosiocima privrednih aktivnosti u parku". Upravljač je u skladu sa tim opredjeljenjima još 2015.godine formirao Socio ekonomske savjete u koje su uključeni i vaši predstavnici. Posebnu pažnju smo upravo posvetili NP Skadarsko jezero zbog demografskih specifičnosti i drugih karakteristika koji predstavljaju poseban izazov za upravu JPNP i menadžment NP Skadarsko jezero. Saglasni smo da se taj segment može unaprijediti kreiranjem novih aktivnosti, ali ne stoji konstatacija da u tom segmentu ne postoji jasna vizija. Naprotiv, saradnja sa lokalnim zajednicama i njihova dobrobit je visoko u agendi svih naših programskih i planskih aktivnosti.

Primjedba 3.3. Neophodno je definisati mjeru očuvanja pelikana i kormorana sa preciznim aktivnostima, odgovornim nosiocima i rokovima. Pelikani se i ne navode u tabeli koja daje pregled ptica na teritoriji Parka dok se za kormorane navodi da imaju sigurnu populaciju (str. 26).

ODGOVOR: Aktivnosti, rokovi i nosioci su definisani. Aktivne mjere konzervacije i upravljanja staništem pelikana primjenjuju se od 2010. godine su: postavljanje plutajućih vještačkih platformi - gnijezdilišta za bezbjedno gniježđenje, postavljanje tornjeva za posmatranje pelikana sa kopna, ograničavanje prolaska ribarskih čamaca, postavljanje bova sa upozorenjima, smanjivanje

frekvencija turističkih brodova u blizini specijalnih rezervata prirode, izmještanje ulaznih punktova za ribarske čamce, zabrana sportskog ribolova u blizini kolonija za vrijeme gniježđenja

Primjedba 3.4. Ekosistem Skadarskog jezera je pod prijetnjama izgradnje velikih infrastrukturnih objekata koji se nalaze u razvojnim planovima Crne Gore i Albanije. Mjerama nije propisano na koji način zaustaviti ovu vrstu pritiska.

ODGOVOR: Tačno je da postoji potencijalna opasnost na ekosistem Skadarskog jezera od infrastrukturnih objekata koji se nalaze u planovima Crne Gore i Albanije. Mi kao upravljači uvijek sa dužnom pažnjom upozoravamo nadležne i alarmiramo javnost kada se pojavi mogućnost izgradnje objekta koji potencijano ugrožava ekosistem Skadarskog jezera. Naše nadležnosti u tom dijelu su limitirane, pa nismo u mogućnosti da definišemo konkretne mjere. Shodno zakonu, to je obaveza viših instanci koje se bave ekologijom i zaštitom prostora.

Primjedba 3.5. U Planu se navodi (str. 46) da je u periodu od 2016-2020. godine služba radila na monitoringu dvije biljne vrste i utvrđivanju brojnosti jedne. Neprihvatljivo je da čitava služba Nacionalnog parka Skadarsko jezero za četiri godine može da uradi monitoring samo dvije vrste i utvrdi brojno stanje jedne. Mišljenja smo da, ukoliko je to tako, nema potrebe ništa ni planirati jer se svakako neće sprovesti jer je, navedenim tempom, za realizaciju plana upravljanja neophodno, vjerovatno, više decenija.

ODGOVOR: Aktom o sistematizaciji JPNPCG, monitoring flore i vegetacije radi Služba za zaštitu prirodne i kulturne baštine i održivi razvoj koja se nalazi u Upravi JPNPCG i zadužena je za svih pet nacionalnih parkova. Nacionalni park Skadarsko jezero ne posjeduje službu koja se bavi ovim opisom posla. Akcenat stručnih saradnika za floru i vegetaciju je na ugroženim, endemskim i rijetkim biljnim vrstama na osnovu procijenjene potrebe za istim. S tim u vezi nije potrebno pratiti sve biljne vrste u Parku.

Primjedba 3.6. Skadarsko jezero je RAMSAR područje (što je i naglašeno na str. 61) što podrazumijeva da Plan upravljanja mora sadržati smjernice za zaštitu močvare shodno kriterijumima RAMSAR Konvencije i vodiču za upravljanje RAMSAR područjem. U dokumentu se navodi da su se koristile samo IUCN smjernice što nije dovoljno za područje kakvo je Skadarsko jezero.

ODGOVOR: Iako nije naglašeno, značajni elementi smjernica su ugrađeni kroz Ciljeve upravljanja, a samim tim i kroz upravljačke aktivnosti.

Primjedba 3.7. Skadarsko jezero je jedno od najistraženijih područja u Crnoj Gori, ali i pored toga postoje veliki nedostaci u podacima. Najbolje su istražene ptice i biljke, ali čak i za ove organizme nedostaju konkretni podaci o distribuciji i dinamici populacija, demografskoj strukturi, efektima pritisaka i tome slično, što je potrebno za donošenje ciljanih mjera aktivnog upravljanja i konzervacije. Takva je situacija i sa ostalim taksonomskim grupama

ODGOVOR: U Nacrtu Plana upravljanja je više puta istaknuto da su nedostajući podaci i starost postojećih problem koji ograničava upravljanje i sprovođenje mjera konzervacije. Stručna služba obezbjeđuje istraživačke podatke u domenu svojih kapaciteta iako joj u opisu posla nije da se bavi istraživačkim radom, već da na osnovu utvrđenog stanja (dakle obezbijeđenih podataka) prati i omogućiti očuvanje ili unaprijeđenje prirodnih ekosistema, da evidentira negativne trendove ili

pojave i predlaže i sprovodi mjere konzervacije. Zakonom o zaštiti prirode (Sl. List) član 100, monitoring sprovodi organ uprave, u ovom slučaju Agencija za zaštitu životne sredine, na osnovu kojih bi JPNPCG trebalo da sprovodi određene mjere konzervacije. Usled nedostatka informacija, podataka od strane organa uprave, naše službe utvrđuju „nulto“ stanje i vrše monitoring za odabrane vrste i staništa.

b) Plan upravljanja za NP DURMITOR

Primjedba 4.1. Za PPPN za Durmitorsko područje koji je donijet 2016. godine već 2018. je donijeta Odluka o izradi izmjena i dopuna PPPN-a shodno članu 218 Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata, osnova za donošenje Plana upravljanja je neprecizna i bez jasnih smjernica kada je riječ o namjeni i korišćenju prostora.

ODGOVOR: Odgovor na ovo pitanje je već definisan u prethodnim, a koji se tiču imperativnosti Prostornih planova posebne namjene kao planova višeg reda u odnosu na planove upravljanja. Takođe, nije nam jasna vaša formulacija da ne postoje jasne smjernice u dijelu namjene i korišćenja prostora.

Primjedba 4.2. Nactom plana upravljanja za NP Durmitor se navodi da je ovo područje pod UNESCO zaštitom, shodno kojim kriterijumima je dobio status, ali se ne navodi da li je UNESCO bio informisan o procesu izrade Plana, da li su dostavili komentare i da li su isti unijeti u Nacrtni plan, jer Planom nijesu implementirane smjernice za upravljanje UNESCO Konvencije. Obaveza pripreme Plana upravljanja rizicima od katastrofa proizlaze iz statusa UNESCO svjetske baštine. Za pripremu tog Plana takođe postoje UNESCO smjernice, kao i za izradu i podnošenje periodičnih 21 Centar za zaštitu i proučavanje ptica, izvještaja o stanju svjetske baštine svakih šest godina. Potrebno je navesti u Planu upravljanja da li je urađen Plan upravljanja rizicima od katastrofa, na koji način korespondira sa Planom upravljanja i da li i na koji način odgovaraju UNESCO smjernicama. Plan upravljanja kroz aktivnost 1.3.2. navodi potrebu očuvanja šumskih staništa od požara.

ODGOVOR: Komentar je nejasan. Veoma je teško sagledati svrhu i poentu pitanja, a kako bi se moglo sveobuhvatno odgovoriti. Obavještanje UNESCO o izradi Plana nije u nadležnosti JPNPCG. Trebalo bi da se nacrti planova, zvaničnom korespondencijom, dostave delegaciji UNESCO-a na dalje procesuiranje.

Plan upravljanja rizicima se u CG prvo donosi na nacionalnom nivou. Donešena je Strategija i dio lokalnih strategija za upravljanje rizicima. Što se tiče Plana zaštite i spašavanja od požara za NPCG je donešene za svaki nacionalni park posebno. Periodično izvještavanja ili izvještavanje po potrebi za određene situacije do sada nije bilo primjedbi od strane UNESCOa. Plan zaštite i spašavanja od požara je dokument koji se donosi u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju. Plan zaštite i spašavanja od požara je usklađen sa Planom upravljanja, a samim tim i smjernicama UNESCO. Kako Plan zaštite i spašavanja od požara podrazumijeva veliki broj aktivnosti od prevencije od požara, preko konkretnog gašenja požara do sanacionih aktivnosti i nabavku protivpožarne opreme, tako je potrebno i Plan upravljanja da sadrži aktivnost (1.3.2.) na osnovu koje je bi se sprovodile mjere iz Plana zaštite i spašavanja. Da ne budemo shvaćeni pogrešno, primjer, ako se Planom Z/S od požara planira nabavka PP opreme, mora se predvidjeti Planom

upravljanja, na osnovu koga se radi Plan javnih nabavki i predviđaju potrebna sredstva, tek u ovom slučaju je moguće realizovati aktivnosti iz Plana Z/S.

Primjedba 4.3. Planom se planira dostizanje Aichi ciljeva koji su važili do 2020. godine a Nacrt plana se radi u drugoj polovini 2022. godine, dok obavezne UNESCO smjernice ne prenosi a samim tim nema ni mogućnosti za njihovu implementaciju;

ODGOVOR: Nejasna primjedba.

Primjedba 4.4. Plan bi trebalo da na kvalitetniji način tretira bafer zonu Parka, koje gravitira rijeci Tari, i da preporuke za sanaciju i revitalizaciju stanja kanjona rijeke Tare, koje je uzrokovano izgradnjom autoputa Bar-Boljare

ODGOVOR: Prema Zakonu, bafer zona nije u nadležnosti JPNPCG

Primjedba 4.5. Na području Parka je prisutna značajna nedozvoljena gradnja i Planom se ne propisuju mjere sanacije prostora

ODGOVOR: Prostorni plan posebne namjene za Nacionalni park "Durmitor" predstavlja planski osnov za korišćenje potencijala, održivi razvoj, očuvanje, zaštitu i unapređivanje ovog područja.

Izgradnja objekata na prostoru NP Durmitor je definisana Prostornim planom Crne Gore, PPPN za NP Durmitor i drugim planskim dokumentima, a urbanističko-tehničke uslove i dozvole za gradnju izdaje lokalna samouprava odnosno Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma. Komunalna odnosno građevinska inspekcija je zadužena za kontrolu izgradnje objekata.

JP dostavlja prijave inspekcijskim organima o promjenama u prostoru, nedozvoljenoj gradnji i sl., jer nema drugih nadležnosti u vezi sa izgradnjom objekata na prostoru parka. Nelegalna gradnja i nedozvoljene promjene u prostoru se prikazane u Izveštaju o realizaciji godišnjeg programa upravljanja.

Iz gore navedenog se može zaključiti da mjere sanacije prostora zbog nelegalne gradnje nisu u nadležnosti ovog preduzeća.

Primjedba 4.5. Centar za zaštitu i proučavanje ptica je u prethodnom periodu radio na izradi Planova upravljanja za dvije vrste ptica (Tetrijeb gluhan (Tetrao urogallus) i planinski djetlić (Dendrocopos leucotos)) i dvije vrste sisara (mrki medvjed (Ursus arctos) i sivi vuk (Canis lupus), za teritoriju NP Durmitor. Imajući u vidu da se radi o strateškim dokumentima koji su prije svega izrađeni u skladu sa standardima EU, a koji uključuju skup dugoročnih i kratkoročnih aktivnosti, dostignuća i definisane rezultate koji su strukturirani na način da se postignu pojedinačni ciljevi (dugoročno očuvanje prirodne vrijednosti zaštićenih područja, uključujući prije svega biodiverzitet, karakteristike predjela, tradicionalno korišćenje zemljišta, ali i kulturno-istorijsko nasljeđe, očuvanje tradicionalnog načina života lokalnih zajednica i održivi razvoj njihovog životnog okruženja), kao i činjenicu da će razvoj i implementacija sličnih planova upravljanja biti jedna od obaveza pristupanja EU kada su u pitanju obaveze iz pregovaračkog poglavlja 27 (Životna sredina), smatramo da bi implementacija pomenutih planova upravljanja trebalo da bude sastavni dio Plana upravljanja NP Durmitor 2021-2025, i to u dijelu strateške oblasti Istraživanje, praćenje, obnova i unaprijeđenje ekosistema, staništa i vrsta. (Planovi upravljanja za dvije vrste ptica su dostavljeni NP Durmitor elektronskim putem, a za dvije vrste sisara će biti naknadno dostavljeni)

ODGOVOR: Izrađeni Protokoli će biti integrisani.

c) NP LOVČEN

Primjedba 5.1. PPPN za NP Lovćen važio je za period 2014-2020. godina, ne postoji osnova za donošenje Plana upravljanja.

ODGOVOR: Odgovor na ovu primjedbu je već dat u prethodnim odgovorima za ostale nacionalne parkove.

Primjedba 5.2. Rješenje za saradnju sa lokalnim zajednicama nije dato Nacrtom plana iako šume koje su u privatnom vlasništvu čine 60% fonda. Neophodno prepoznati aktivnosti koje će dovesti do rješenja problema, adekvatnog doznačavanja stabala za sječú ogrjevnog drveta, zaštitu i unapređenje stanja šume.

ODGOVOR: Saradnja sa lokalnim zajednicama na zadovoljavajućem nivo. Shodno, Planu i Programu upravljanja, donosi se Plana gazdovanja šumama u privatnoj svojini, na osnovu koga se vrši doznaka stabala u šumama u privatnoj svojini. I ako od podnosioca primjedbe/komentara nije prepoznat problem saradnje i zaštite šume, ipak ćemo navesti par činjenica koje zahtijevaju veći angažman ne ovog Javnog preduzeća već državnih organa od Skupštine CG do resornog Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i drugih organa uprave. Postoji zakon (kao i Ustavom CG) zagarantovana prava na privatnu svojinu. Zakon o zaštiti prirode se zabranjuju aktivnosti na području I i II zone zaštite (između ostalog zabrana sječe šume). Područje nacionalnih parkova zauzima od 60 do 75 % u okviru I i II zone zaštite. Kao što je napomenuto 60 % šuma je u privatnoj svojini, a najveći dio šuma je u I i II zoni zaštite. Interna procjena koja je rađena od strane ovog Javnog preduzeća predviđa nadoknadu izgubljene dobiti privatnih vlasnika zbog ograničenog korišćenja svojine na području NPCG, po cijenam iz 2011. godine, u iznosu od blizu 1 million eura na godišnjem nivou. Takođe, napominjemo da se na godišnjem nivou javlja do 10 % vlasnika za korišćenje šume u svojini na području nacionalnih parkova.

Primjedba 5.3. Problem naplate ulaznica je neophodno trajno i kvalitetno riješiti, nema predloga za saradnju sa lokalnim stanovništvom čiji posjedi su u samom parku ili se do njih stiže prolazom kroz Nacionalni park. Neophodno je definisati odnose, način naknade nemogućnosti ili ograničenja korišćenja dobara u privatnoj svojini na teritoriji parka i odrediti nosioce, rokove i indikatore za realizaciju aktivnosti.

ODGOVOR: Saglasni smo da je neophodno naći trajno i održivo rješenje za naplatu ulaznica u NP Lovćen. Postojeći kontrolno-naplatni punktovi se nalaze na zemljištu u državnoj svojini. Takođe, svjedoci smo da smo u prethodnom periodu imali neprimjerene opstrukcije od strane pojedinih nosilaca privrednih aktivnosti, a koji posjeduju čak i hotele na najatraktivnijim zonama u NP Lovćen (a za koje su dobili i građevinske dozvole od strane države). Sa naše strane ulažemo maksimalne napore da u skladu sa zakonom izađemo u susret svim zahtjevima vlasnika dobara u privatnoj svojini i da u maksimalno mogućoj mjeri i nadležnostima kojima raspoložemo amortizujemo moguća ograničenja korišćenja dobara, a što se naročito odnosi na korišćenje šumskih resursa u privatnoj svojini.

Primjedba 5.4. Na str. 20, u tabeli br. 3 u spisku Herpetofaune, ne navodi se šareni daždevnjak (*Salamandra salamandra*) koji se srijeće na teritoriji parka. Posjedujemo fotografije sa terena sa lokaliteta iznad sela Ugnji.

ODGOVOR: Vrsta *Salamandra salamandra* će sa lokacijom Ugnji biti dodata u Plan upravljanja NP Lovćen

Primjedba 5.5. Popis vrsta da bi bio validan ne treba biti stariji od pet godina. Besmisleno je navoditi vrste koje su istraživane od 1970-1972. godine (str. 37). Ukoliko ne postoje noviji podaci to treba i navesti u tekstu Plana i brisati navode koji bespotrebno opterećuju Plan.

ODGOVOR: U Planu se ističe da je starost literaturnih (naučno-istraživačkih) podataka problem koji treba rješavati, ali se ne slažemo da je popis vrsta iz 1970-1972 neupotrebljiv. Sem toga, u tabelarnom prikazu i datoj analizi se vidi da stručna služba daje doprinos u rješavanju tog problema tako što radi inventarizaciji vaskularne flore u NP Lovćen i u ostalim nacionalnim parkovima. Moramo uzeti u obzir i činjenicu da Crna Gora još uvijek ne posjeduje osnovne florističke dokumente: Popis vaskularne flore Crne Gore, crvena lista flore, lista invazivnih vrsta, dok je lista zakonom zaštićenih vrsta u postupku revizije. Ne smatramo da su stariji literaturni podaci beskorisni, nego naprotiv da su dobre smjernice koje se mogu koristiti u novijim istraživanjima.

Primjedba 5.6. Na str. 40 i 41 navodi se da je „stručna služba uradila inventarizaciju biljnih vrsta i zabilježila prisustvo 52 taksona od nacionalnog i/ili međunarodnog značaja, od kojih je 7 endema Balkanskog poluostva, 12 zakonom zaštićenih, 1 na Listi Bernske konvencije i 9 na CITES Listi.“ Nazivi i distribucija vrsta nijesu dati što je potrebno radi planiranja upravljanja i zaštite istraživanih vrsta. Plan je potrebno dopuniti ovim podacima.

ODGOVOR: Raspoloživi literaturni podaci kao i terenski podaci stručne službe unose se u interaktivnu bazu podataka koja se stalno dopunjava, provjerava, usklađuje sa relevantnim nacionalnim i međunarodnim listama. Kao izvor podataka Baza, odnosno njena analiza, je neophodna za rad službe. Iz nje proizilaze planske aktivnosti. Smatramo da u strateškom dokumentu kakav je Plan upravljanja, nije neophodno da se nalaze ovakvi podaci, već je dovoljna analiza koja je izvedena i obrazložena.

Primjedba 5.7. Iako se na str. 41 navodi da je na teritoriji parka evidentirana pojava hibrida *Edraianthus x Jakusicii*, koji je nastao ukrštanjem lovćenskog zvončića i uskolisnog zvončića *Edraianthus tenuifolius* (Lakušić et al. 2009) i naglašeno da su neophodna istraživanja koja bi dala odgovor da li i u kojoj mjeri hibrid, zauzimajući isto stanište, ugrožava populaciju lovćenskog zvončića, nije prepoznat značaj sprovođenja ove aktivnosti i ista nije predviđena u Tabeli ciljeva i aktivnosti plana upravljanja što jeneophodno korigovati.

ODGOVOR: U Planu se navodi postojanje hibrida, kao literaturni nalaz i naglašeno je da su neophodna dalja istraživanja koja bi dala odgovor da li i u kojoj mjeri hibrid ugrožava lokalni endem. Kroz aktivnosti Službe za projekte, svakako da bi ovo bio jedan od prioriteta, da zajedno sa nadležnim i stručnim institucijama se pristupi rješavanju ovog problema. Kako aktivnosti Službe za projekte se ne mogu precizno planirati, ni ova aktivnost kao zasebna se nije mogla naći u Planu.

Primjedba 5.8. Na teritoriji parka su prisutna mnoga opožarena staništa kao rezultat nekontrolisanih požara prethodnih godina. Plan ne daje predloge za revitalizaciju i sanaciju ovih staništa. Nema predloga uzgojnih i zaštitnih mjera iako se na str. 46 Nacrta Plana navodi da je „Usljed ekstremnih ekoloških uslova, naročito ljeti, područje visokorizično u pogledu požara - kako prirodnih (zbog visokih temperatura i čestih atmosferskih pražnjenja) tako i požara koji su izazvani ljudskim nemarom (zbog blizine privatnih parcela)“. Neophodno je definisati iste.

ODGOVOR: Sanacioni plan za područje NP Lovćen je izrađen i odobren i to u dva navrata, 2018 i 2020. godine. Najveći dio aktivnosti je realizovan, i to kroz dio koji se odnosi na uklanjanje izgorelog materijala i sanacija zemljišta. Nabavka sadnog materijala i pošumljavanje nije realizovano jer izvođač radova nije uspio da obezbijedi autohtoni sadni materijal adekvatne provenijencije. Konkretne uzgojne i zaštitne mjere se definišu godišnjim Programom upravljanja. Takođe, uzgojne mjere se sprovode sporadično u zavisnosti kada privredna društva, koja koriste ekosistemske usluge Parka, shodno prethodnim Ugovorima, imaju obavezu da obezbijede sredstva za određene uzgojne ili sanacione aktivnosti.

Primjedba 5.9. Godinama je prisutan problem sušenja bukve (*Fagus sylvatica*), kao najrasprostranjenije vrsta drveća u Nacionalnom parku „Lovćen“, koja ima izrazito protektivnu ulogu na stabilizaciji šumskih ekosistema i zaštite životne sredine. Bukva predstavlja odličnu podlogu za razvoj mnogih parazitskih i saprofitnih gljiva, pa se na granama može naći i do 54 vrste a na stablu i debljim granama 77 vrsta gljiva prouzrokovaca truleži drveta. Prva zapažanja i istraživanja pokazala su da bolest kore bukve javlja kao posljedica zajedničkog napada insekta (*Cryptococcus fagisuga*) i gljive (*Nectria coccinea*) koje dovode do propadanja bukve što prvi u svojim radovima publikuju (Marinković i Karadžić). Iako su sprovedena istraživanja, objavljujani radovi, realizovani projekti, Nacrt plana upravljanja nijednom riječju ne prepoznaje ovaj veliki problem i ne daje predlog njegovog rješavanja i unapređenja upravljanja ovom vrstom. Neophodno je Nacrtom plana prepoznati problem i dati predlog rješenja.

ODGOVOR: Sve predložene mjere zaštite i unapređenja šumskih ekosistema su u cilju zaštite, prvenstveno bukovih šuma u ovom Parku. Sanitarno-uzgojne aktivnosti, monitoring, uspostavljanje baze podataka, dijagnostno-prognozni protokoli idr. su aktivnosti na zaštiti i unapređenju stanja šuma.

Primjedba 5.10. Neophodno je Planom definisati monitoring radova na žičari „Kotor-Lovćen-Cetinje“ praćenjem stanja staništa i vrsta duž trase. Takođe, NP Lovćen je ugrožen realizacijom uspostavljanja dvosistemskog 400kv dalekovoda Lastva Grbaljska-Pljevlja o čemu nema relevantnih podataka niti programa monitoringa aktivnosti i njihovog uticaja na životnu sredinu. Specifične aktivnosti poput navedenih moraju biti predmet posebne pažnje Plana upravljanja.

ODGOVOR: NP Lovćen i JPNP CG su tokom izrade DPP za trasu 400 kv delekovoda Lastva Grbaljska-Pljevlja su dali više negativnih mišljenja i odlučno se suprostavili provobitnom rješenju da u prvoj varijanti plana trasa kabla sa pratećim elementima prođe kroz II zaštitnu zonu. Kao upravljajč smo se izborili da trasa delekovoda prolazi kroz kontaktnu zonu parka, a koja će imati najmanje moguće negativne uticaje na životnu sredinu.

e) Plan upravljanja za NP PROKLETIJE

Primjedba 6.1. Na str. 39 navodi se da nema podataka o naučno istraživačkom radu i podataka o stanju populacija. Podsjećanja radi, Prokletije su proglašene Nacionalnim parkom 2009. godine. Da se Studija zaštite bazirala na novim podacima postojala bi dobra osnova za praćenje stanja na teritoriji parka. Kako to nije slučaj neophodno je pristupiti utvrđivanju nultog stanja staništa i vrsta od nacionalnog i EU značaja i planirati kontinuirani godišnji monitoring za detektovane vrste i staništa. Kolizija teksta sa navedenim na str. 39 i str. 41 i dalje (do str. 46). Potrebno uskladiti navode. Procjena ornitofaune se bazira na pretpostavkama što je neprihvatljivo za nacionalni park (str. 39 i 40).

ODGOVOR: Nije tačno citiran navod. Nije napisano da nema podataka već: "U nedostatku novijih naučno-istraživačkih podataka o stanju populacija pojedinih značajnih biljnih vrsta, zajednica i staništa, i još uvijek nezavršenom procesu proglašenja značajnih habitata, po Direktivi o staništima (Natura 2000) na osnovu kojih bi se sprovele konkretne upravljačke mjere, rad stručne službe biće i dalje usmjeren ka sticanju novih saznanja neophodnih u implementaciji mjera zaštite. Prioritet imaju nacionalno značajne vrste, osjetljive vrste flore i faune po IUCN kategorizaciji, ranjivi ekosistemi i identifikovani habitati po osnovu Bernske konvencije i EU Habitat direktive." Sve dalje (do 46 strane, što se odnosi na analizu urađenog u prethodnom periodu) nije u koliziji jer se analiza bazira na postojećim literaturnim (naučno-istraživačkim) podacima i istraživačkim podacima stručne službe.

Primjedba 6.2. Neophodno dati smjernice i posebne mjere zaštite parka koji pripada alpskom geografskom regionu kao područje od izuzetnog značaja za posebne vrste i staništa.

ODGOVOR: Primjedba nije jasna jer se teritorija cijelog parka nalazi u alpskom geografskom regionu. Mišljenja smo da su za ovaj petogodišnjem periodu, shodno stanju u ovom NP date adekvatne smjernice.

Primjedba 6.3. Na str. 74 se navodi da je potrebno definisati državne interese i koji će se realizovati kapitalnim investicijama i time razvijati ovo područje. Kako je riječ o području sa osjetljivim ekosistemima neophodno je precizno definisati mjere zaštite i smjernice za održivi razvoj uz saradnju sa lokalnom zajednicom.

ODGOVOR: Očekivanja Plavske i Gusinjske javnosti su da je neophodno sa mnogo bržom dinamikom realizovati određene kapitalne investicije koje će doprinijeti diversifikaciji turističkog proizvoda i jačanju lokalnih ekonomija. Svaki projekat koji se odnosi na bilo koju kapitalnu investiciju, a koja je predviđena PPPN i Planom upravljanja sadrži mjere zaštite. Saglasni smo da bilo koji projekat ne smije biti u koliziji sa primarnom funkcijom, a to je zaštita ekosistema, ali nam kao upravljaču, u ovom dijelu nije do kraja jasna vaša formulacija, pa nije moguće dati konkretniji odgovor.

f) Plan upravljanja za NP BIOGRADSKA GORA

Primjedba 7.1. PPPN „Bjelasica i Komovi“ 2011-2020 nije važeći te ne postoji planska osnova na osnovu koje je moguće donijeti Plan upravljanja.

ODGOVOR: Postojeći PPPN je na snazi dok se ne donese novi.

Primjedba 7.2. Problem oticanja Biogradskog jezera je urgentan problem koji može biti pogoršan uticajem klimatskih promjena. Zato je neophodno dati specifične mjere za rješavanje ovog problema.

ODGOVOR: Pitanju rješavanja hidroloških problema u slivu Biogradskog jezera i Biogradske rijeke ovo preduzeće je maksimalno posvećeno. Određene stvari su izvan naših nadležnosti i kompetencija. Ipak, na našu inicijativu, a naročito posljednje dvije godine došlo je do značajnih pomaka u stručnom i naučnom definisanju ovog, hidrološki veoma kompleksnog problema. Nedavno je i prezentovana Studija: Rehabilitacija Biogradskog jezera.

Primjedba 7.3. U Tabelama ciljeva i aktivnosti ostalih planova upravljanja navodi se praćenje hidroloških objekata dok u aktivnostima koje se odnose na značajan hidrološki lokalitet kakvo je Biogradsko jezero ta aktivnost nedostaje.

ODGOVOR: Primjedba se prihvata. u Planu upravljanja NP Biogradska gora dodatno će se obrazložiti ovaj problem i predložiti određene aktivnosti.

Primjedba 7.4. Kao i za NP Durmitor Plan bi trebalo da na kvalitetniji način tretira bafer zonu Parka, koje gravitira rijeci Tari, i da preporuke za sanaciju i revitalizaciju stanja kanjona rijeke Tare, koje je uzrokovano izgradnjom autoputa Bar-Boljare, imajući u vidu da Rezervat biosfere basena rijeke Tare pokriva površinu od 1820 km² i u okviru ovog velikog rezervata biosfere uključeni su NP Durmitor i NP Biogradska gora, što se navodi i na str. 10 ovog Plana.

ODGOVOR: Bafer ili zaštitna zona Parka nije u nadležnosti ovog Javnog preduzeća. Napominjemo da su stručne službe JPNPCG aktivno učestvovala u obezbjeđivanju dodatne zaštite u zaštitnoj zoni, posebno na području koja se graniče sa Rezervatom Biogradska gora, ali nadležni organi (Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ministarstvo šumarstva i Uprava za šume), to nijesu prepoznale kao opravdan predlog.

Primjedba 7.5. Na str. 25 se navodi da „od 2017. godine na području Bjelasice, u okviru projekta NATURA 2000 realizuju se ornitološka istraživanja čiji rezultati pokazuju da su na ovom prostoru prisutna staništa i vrste od interesa za zaštitu na nacionalnom i međunarodnom nivou. Natura 2000 su sve vrste prica koje su navedene u Aneksu I Direktive o plicama. Ako njihova populacija u određenom području unutar EU ispuni određene definisane kriterijume, tada to područje mora da se uvrsti u Natura 2000 područje.“ Shodno navedenom neophodno je navesti staništa i vrste i propisati mjere za njihovo očuvanje. Takođe, dalje se daje spisak „očekivanih“ vrsta. Ukoliko se radi redovni monitoring što je obaveza Nacionalnog parka, ne može se sačinjavati tabela sa očekivanim vrstama već se mora precizno znati koje vrste naseljavaju park, dati mjere za njihovo očuvanje, zaštitu i unapređenje stanja populacija.

ODGOVOR: Kako ste sami istakli “Ako njihova populacija u određenom području unutar EU...”. Crna Gora nije član EU, pa ne smatramo da je “neophodno navesti staništa i vrste i propisati mjere za njihovo očuvanje”. Za precizno znanje o tome koje vrste naseljavaju Park, nije dovoljan

angažman JPNPCG već i drugih relevantnih državnih institucija, zašto da ne i NVO, ukoliko imaju validne podatke. Svaki istraživački rad od strane stručne službe je doprinos koji ona nije u obavezi da radi (Zakon o zaštiti prirode, Član 100). U nedostatku podataka stručni saradnici rade istraživanja, utvrđuju nulto stanje za odabrane vrste i staništa, u skladu sa mogućnostima i kapacitetima službe

Primjedba 7.6. Imajući u vidu da je NP Biogradska gora ekosistem prašume Plan upravljanja prije svega treba da bude baziran na principu konzervacije. Na str. 52 navodi se da su moguće turističke ture na nivou percepcije iako je shodno IUCN smjernicama primarni cilj upravljanja kategorijom Ia konzervacija. Neophodno je prilagoditi upravljanje datoj smjernici, tim prije što je planirana nominacija za status UNESCO područja. Neprihvatljiva je audio prezentacija na teritoriji parka od velike važnosti za zaštitu (str. 44).

ODGOVOR: Ako se komentar odnosi na pješačku stazu oko Bigradskog jezera, konstatujemo da se ova staza nalazi u III zoni zaštite i da je edukativno-turistička funkcija dozvoljena u ovom dijelu Parka.

Primjedba 7.7. Na str. 49 navodi se da „Analiza baze podataka upućuje na sljedeće zaključke: • Nedostaju podaci o ukupnom broju vaskularnih biljaka u flori NP Biogradska gora. • Nedostaje IUCN Crvena lista flore Parka. • Pojedini rijetki endemski taksoni, kao što su *Gentianella pevalekii*, *Barbarea balcana*, *Schivereckia doerfleri*, *Galium breviramsum* i dr., ne nalaze se na listi zaštićenih vrsta Crne Gore, što ukazuje na potrebu revidiranja liste. • Literaturni podaci za većinu taksona od nacionalnog i/ili međunarodnog značaja su stari više decenija, a oni novijeg datuma su malobrojni i odnose se na pojedinačne taksone. • Pojedini taksoni iz starih literaturnih podataka su u međuvremenu promijenili nomenklaturni status, nivo endemizma i status zaštite. • Potrebno je intenzivirati istraživanja, nastaviti inventarizaciju i kartiranje endemičnih i ugroženih vrsta i stanišnih tipova.“ Kako se ocjena odnosi na gotovo isti ili sličan način i na ostale nacionalne parkove neophodno je u svim nacionalnim parkovima hitno pristupiti procjeni nultog stanja staništa i vrsta od nacionalnog i međunarodnog značaja, propisati mjere zaštite, očuvanja i unapređenja stanja populacija navedenih vrsta i njihovih staništa. Na osnovu utvrđenog stanja definisati aktivnosti na sprovođenju planova upravljanja.

ODGOVOR: Kako smo već rekli, svaki istraživački rad od strane stručne službe je doprinos koji ona nije u obavezi da radi (Zakon o zaštiti prirode, Član 100). U nedostatku podataka stručni saradnici rade istraživanja, utvrđuju nulto stanje za odabrane vrste i staništa, u skladu sa mogućnostima i kapacitetima službe.

Primjedba 7.8. Na str. 51 i 52 se navodi da je na teritoriji Nacionalnog parka prisutna defolijacija drveća i nije dat predlog mjera za sprečavanje ove pojave i sanaciju stanja.

ODGOVOR: Prašumski rezervat Biogradska gora je područje stroge zaštite i konkretne mjere su zabranjene. Sprovodi se kontinuirani monitoring. Između ostalog u tekstu je navedeno: „Najveći broj stabala obuhvaćenih posmatranjima (749 stabala, ili 86,7%) je bez, ili sa minimalnom defolijacijom (0-10% defolijacije). Na osnovu sprovedene analize može se zaključiti da je stanje šumskih sastojina u pogledu defolijacije iz krošnji šumskog drveća veoma povoljna”.

Primjedba 7.9. Na 56. str. se navodi „Naročit akcenat treba dati očuvanju munikinih i molikinih šuma, koje na Bjelasici zauzimaju manje površine, a pripadaju stanišnom tipu 95A0 VISOKO OROMEDITERANSKE ŠUME MUNIKE I MOLIKE. Na osnovu istraživanja stručne službe JPNPCG iz 2014. godine, ustanovljeno je da molika pokazuje tendenciju širenja areala.“ Iako je prepoznat značaj očuvanja u Tabeli ciljeva i aktivnosti plana upravljanja nije prepoznata aktivnost monitoringa ovih šuma i definisanja mjera zaštite pa je iste neophodno definisati. Na strani 5. međe karakteristične vrste, među pticama se navode, osim puzgavca, vrste koje se mogu naći gotovo na čitavom prostoru Crne Gore, dok specijalisti staništa koja se nalaze u ovom parku, koji su ujedno i indikatorske vrste za natura 2000 ne navode, djetlići kao što su troprsti, planinski, srednji djetlić, sova, kao što su planinska kukumavka, mala sova, zatim koke, tetrijeb gluhan, lještarka itd.. Na strani 24. u tabeli 5., navode se očekivane vrste, pristup je prije svega neozboljan jer i trebalo navesti spisak registrovanih vrsta. Takođe, kod očekivanih vrsta nedostaje neke potvrđene, indikatorske, i za ovaj prostor veoma važne vrste koje na navedene gore.

ODGOVOR: Monitoring se sprovodi na području svih šuma u NP Biogradska gora. Ocjena stručnih službi je da nije potreban poseban monitoring jer se radi o širenju šume molike (endemo-reliktna vrsta), na prostoru šumskog zemljišta, te je za sada nepotreban poseban monitoring ili sprovođenje konkretnih mjera.